

UNIVERSITET TALABALARIDA LUG'AT TAHLILI STRATEGIYALARINI RIVOJLANTIRISH

Abdullayeva Shohista Zafar qizi

Samarqand Davlat Chet tillar Instituti

Fakultet: Ingliz tili va tarjimashunoslik fakulteti

Magistratura bo'limi 2-kurs talabasi

<https://www.doi.org/10.5281/zenodo.7794914>

ARTICLE INFO

Received: 23th March 2023

Accepted: 30th March 2023

Online: 31th March 2023

KEY WORDS

Lingvistik shart-sharoitlar, institut talabalarining tili, til qobiliyatlari va leksik-semantik guruhlar.

ABSTRACT

Ushbu maqolada lingvistik shart-sharoitlar bu universitet yoki institut talabalarining til va ularga mos keladigan asosiy ta'lim va til qobiliyatlari haqidagi lug'at ishi uchun minimal asosiy bilimlar va leksik-semantik guruhlar uchun so'zlarni tanlash boshqa asoslarda amalga oshirishlari haqida so'z boradi.

Hayotda odamlar turli xil ijtimoiy rollarni bajaradilar: har bir kishi oila a'zosi, ishlab chiqarish jamoasining a'zosi. Barcha odamlar o'z vatanlarining fuqarolari, ishchilari, Vatan himoyachilari, saylangan organlari orqali davlat boshqaruvi ishtirokchilaridir. Biroq kishining bir ijtimoiy guruhdan boshqasiga muloqot qilish uchun harakat qilish uning tabiiy va zarur holatidir. Turli xil ijtimoiy guruhlariga, ijtimoiy sohalarga kiradigan odam bilan muvaffaqiyatli muloqot qilish uchun u aloqa sohalarning har biriga xizmat qiladigan zarur so'z birikmalariga ega bo'lishi kerak. Leksik-semantik guruhlar uchun so'zlarni tanlash boshqa asoslarda amalga oshiriladi. Avvalo, nutqning mustaqil qismlarini semantik toifalarga bo'lish hisobga olinadi. Leksik-semantik guruhning asosini tashkil etuvchi lug'atlardan turli xil uslubdagi matnlarda chastota bilan ishlatiladigan lug'at tanlanadi. Leksik-semantik guruhlar yopiq tizimdan va ochiq tizimdan iborat yoki bu ikkala xususiyatni birlashtiradi. Keng sohalarda muloqot qilish uchun odam bolaligida zarur lug'at bilan qisman qurollangan, oilada muloqot qiladi. Uni boyitishning asosiy manbai maktab bo'lib, unda birinchi navbatda ingliz tili ushbu vazifani o'quv predmeti sifatida bajaradi. Bu haqiqat tizim printsiptan foydalanishni belgilaydi. Unga ko'ra, leksik-semantik guruhga butun guruhni to'liq qamrab oladigan kam uchraydigan so'zlar kiradi[1.231-243]. Tizim printsiptan leksik-semantik guruh lug'atiga so'zlarning sinonimik, giponimik va derivativ (so'z hosil qiluvchi) qatorlarining dominantlarini, shuningdek lug'atga joylashtirilgan antonimlarni kiritishni talab qiladi.

Lingvistik shart-sharoitlar bu universitet yoki institut talabalarining til va ularga mos keladigan asosiy ta'lim va til qobiliyatlari haqidagi lug'at ishi uchun minimal asosiy bilimlardir. Asosiylari so'zni ochishga yordam beradigan til haqidagi bilimlarni o'z ichiga oladi[2;275]:

- tilning leksik tizimining birligi sifatida;
- tilning grammatik tizimining elementi sifatida;
- tilning stilistik differentsiatsiyasi elementi sifatida.

Asosiy o'quv va lingvistik leksikologik ko'nikmalar: a) talabalarga ma'lum bo'lgan so'zlarning leksik ma'nosini talqin qilish; b) kontekstda ishlatiladigan leksik ma'noni aniqlash; v) o'rganilgan leksik hodisalarni kontekstda topish; d) o'rganilgan leksik hodisalarni tanlash va guruhlash; e) izohli lug'atdan foydalanish. Ushbu ko'nikmalarga ega bo'lish talabalarning so'z boyligini kengaytirishga sezilarli hissa qo'shadi. Asosiy grammatik tushunchalar o'quvchilarga so'zning tuzilishi va morfologiyasi, uning ibora va jumladagi sintaktik aloqalari to'g'risida bilim beradi, so'z boyligini boyitish bo'yicha ish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi[3;28].

Universitet talabalari uchun bu ona tili lug'atining ma'lum bir qismi bo'lib, u o'quvchining shaxsiy lug'atiga qo'shiladi. Lug'atning ushbu qismini tanlash uchun, birinchi navbatda, har bir maktab yoshidagi o'quvchilarning so'z boyligi to'g'risida ishonchli ma'lumotlarni olish kerak; ikkinchidan, bolalar lug'atini boyitish bo'yicha ishlarning mazmun birligini aniqlash; uchinchidan, lug'at uchun so'zlarni tanlash tamoyillarini aniqlash. Hozirgi vaqtda talabalarning so'z boyligini boyitish jarayonida o'qituvchilar ingliz tilidagi darsliklar matnlari lug'atiga, o'rganilayotgan adabiy asarlarga, taqdimotlar uchun matnlar lug'atiga va insho mavzularining taxminiy lug'atiga tayanadilar. Ingliz tili malakasini aniqlash uchun ikkinchi va chet tillarini o'rganuvchilar, shuningdek, ona tilida so'zlashuvchilarning leksik resurslaridan foydalaniladi. So'z boyligini oshirish juda muhim bo'lsa-da, bu qiyin bo'lishi mumkin, ammo bir vaqtning o'zida turli xil strategiyalar orqali xatolarni o'rganish bosqichma-bosqich rivojlanishning uzoq yo'lida muhim rol o'ynaydi.

References:

1. Oksford R., Scarcella R. kattalar orasida ikkinchi til lug'atini o'rganish: san'at holati lug'at yo'riqnomasida. Tizim, 1994, No. 22, pp. 231-243.
2. Millat lug'atni o'rgatish va o'rganish. Nyu York: Nyuberi Uyi, 1990. 275 p.
3. Ellis N. chet Tili lug'atini egallash psixologiyasi: oqibatlarini Qo'ng'iroq. Xalqaro kompyuter yordamida til o'rganish jurnali(CALL), maxsus son ikkinchi tilni egallashning kognitiv jihatlari to'g'risida. D. Green va P. Meara tomonidan tahrirlangan, 1995 yil, 28 p.
4. www.ziyo.net